

HOBRO MUSIKFORENING

Søndag den 3. april 2011 kl. 16

Randers Kammerorkester

"Romantisk poesi"

Arnold Schönberg
(1874-1951)

Verklærte Nacht op. 4 (1899)

Mo Yi, violin
Bjarne Stange Nielsen, violin
Esben Kjær, bratsch
Malte Bjerkø, bratsch
Aksel Nielsen, cello
Janne Fredens, cello

*** PAUSE ***

Franz Schubert
(1797-1828)

Oktet i F-dur (1824)

Adagio - Allegro
Adagio
Allegro vivace
Andante
Menuetto. Allegretto
Andante molto - Allegro

Clara Richter-Bæk, violin
Idinna Lützhøft, violin
Malte Bjerkø, bratsch
Janne Fredens, cello
Ole Ulvedal, kontrabas
Bue Skov Thomassen, klarinet
Hans Jørgen Ilum, horn
Søs F. Kjeldgaard, fagot

Koncerten er den sidste i sæsonen 2010/11. Første koncert i næste sæson er søndag den 28. august 2011 kl. 16 på Mariagerfjord Gymnasium, hvor **Signe Asmussen** (sopran) og **Berit Johansen Tange** (klaver) sammen med kommentatoren **Esben Tange** vil føre os på en musikalsk rejse i musik, billeder og ord med **Schumann** og **Langgaard**. Der vil snart blive indkaldt til generalforsamling, som finder sted torsdag den 5. maj kl. 17.

ARNOLD SCHÖNBERG: VERKLÄRTE NACHT

Østrigeren Arnold Schönberg har om nogen stået fadder til det 20. århundredes moderne musik. Som ung komponist i Wien omkring det forrige århundredeskifte var Schönbergs umiddelbare forbilleder imidlertid romantikkens komponister som Johannes Brahms, Richard Wagner og Richard Strauss, og Verklärte Nacht er da også skrevet i et senromantisk tonesprog.

Da Schönberg af økonomiske årsager måtte tilbringe den første del af sin ungdom som bankelev, modtog han aldrig nogen egentlig musikuddannelse bortset fra hjælp fra vennen og svogeren Alexander von Zimlinsky, der som komponist havde rod i 1800-tallet og aldrig fuldt ud forstod Schönbergs senere udvikling med opfindelsen af tolvtoneteknikken i begyndelsen af 1920'erne.

En enkelt akkord, der ifølge teoribøgerne ikke blev behandlet korrekt, var årsagen til, at Schönbergs Verklärte Nacht fra 1899 i første omgang blev afvist af Konzertsgeellschaft i Wien og først uropført tre år senere i 1902. Uropførelsen i Musikverein udviklede sig til et større drama med højlydte mishagsytringer og nævekampe. Måske ikke blot på grund af det rent musikalske men i lige så høj grad på grund af det provokerende og vovede emne, som den tyske forfatter Richard Dehmel beskriver i det digt, som hele sekstetten er bygget over. Hvor tidligere tiders digtere måtte bruge metaforer og omskrivninger for at behandle emner som erotik og seksualitet, beskriver Dehmel i Verklärte Nacht meget konkret en kvindens fortvivlelse og angst, da hun er blevet gravid med en anden mand, end ham hun egentlig er forelsket i. Schönberg skrev senere, at digtet i dag nok af mange kan opfattes som temmelig frastødende - at en kvinde på grund af sine handlinger må gå rundt i skam, mens manden har magten til at tilgive og tage hende til sig.

Både digtet og Schönbergs musikalske fortolkning forløber i fem afsnit: En mand og en kvinde går side om side gennem en lund midt om natten, hvor månen lyser ned gennem trækroneerne.

Stemningen bliver knug, mens kvinden forbereder sig på at gå til bekendelse. I et længere afsnit fortæller hun, at hun er gravid med en anden. Hun havde en længsel efter "livsindhold" og "moderlykke", men nu fortryder hun. Manden overvejer sit svar. Da han tager ordet tilgiver han hende og erklærer, at han vil tage imod barnet, som var det deres eget. Han fatter om hendes stærke hofter og de mødes i et kys. Alt ender således lykkeligt.

Modellen for Schönbergs Verklärte Nacht er det såkaldte symfoniske digt, hvor musikkens form og udvikling bygger på f.eks. en fortælling, et maleri eller et digt. Hos Schönberg er det ikke så meget selve handlingen i Verklärte Nacht, der er det interessante, men derimod beskrivelsen af naturen og de menneskelige følelser.

Rent musikalsk begynder sekstetten med et tungt, nedadgående tema, der afspejler kvindens indre stemning. Derefter følger kvindens fortælling, som er meget flydende og modulerende i sin harmoniske struktur. Der er lange afsnit uden et veldefineret tonalt centrum alt sammen til illustration af kvindens frustration og fortvivlelse. Der er dog tydelige spor af es-mol, der i Schönbergs senromantiske værker er den mest tragiske og sørgelige af alle tonearter, mens tonearten E-dur bliver brugt som et symbol på begrebet "moderlykke". I mandens svar til kvinden er tonaliteten mere klar og har D-dur som det udgangspunkt, der også afslutter værket. Som en særlig effekt bruger Schönberg den lysende Fis-dur sammen med et klangtæppe af tremolo og flageolet-toner til en beskrivelse af den tekst, der bliver en konklusion på hele værkets drama: "Åh se, hvor klart universet skinner! Der er en glans omkring alt".

*Programnoter: Bjarne Mørch Jensen
(forkortet og redigeret)*

FRANZ SCHUBERT: OKTET

Da Franz Schubert i 1827 deltog i Ludwig van Beethovens begravelse sammen med titusinde andre borgere i Wien, var ingen klar over, at den kun 31 år gamle Schubert året efter selv skulle miste livet pga. den syfilis, som han havde pådraget sig på et af byens bordeller. Selv om de to komponister boede i samme by og begge færdedes i byens musikmiljø, kom det aldrig til nogen tæt kontakt mellem dem. På trods af det var Beethoven den alt overskyggende musikalske faderfigur for Schubert, og især i symfonierne mærker man en tydelig inspiration fra den store mester.

Som en del af den tidlige romantik var det Schuberts egen personlige revolution at leve et liv som fri komponist på samme måde, som idolet Beethoven havde gjort det. Schubert var i perioder ansat som lærer, men i det meste af sit korte liv var det hans eget personlige virke som komponist, som stod i centrum. Enkelte af hans værker blev komponeret på bestilling, og enkelte værker tilegnede han fyrstelige personer i håbet om et økonomisk udtryk for deres taknemmelighed. Men langt den meste af Schuberts musik blev opført i en sluttet kreds af musikalske venner og bekendte ved de såkaldte Schubertiader. Som fri og uafhængig komponist kunne Schubert således selv prioritere sin tid, men den frie tilværelse medførte også store økonomiske problemer, som bl.a. resulterede i sygdom og dårligt helbred.

Schubert opfattede selv sin Oktet som en station på vejen til den store symfoni, som Beethoven havde komponeret den. Helt ned i toneartsforløbet er Oktetten inspireret af Beethovens Septet, og fælles er desuden en underholdende og let karakter i familie med genrer som divertimentoet og serenaden. Oktetten indeholder dog såvel de mørke som lyse sider af Schuberts personlighed men er uden de voldsomme temperamentsudbrud, som er typisk for Beethovens senere værker. De sangbare melodier og de lyriske stemninger fra liederne, findes også i Oktetten, hvor Schubert har brugt en række temaer fra tidligere værker, hvilket har givet ham anledning til at kalde

Oktetten "et strejf af solens lys fra søde forgangne dage".

Første sats er karakteriseret af en umiddelbar fornøjelse ved at musicere.

I den smukke langsomme anden sats træder Schuberts geniale sans for de sangbare melodier tydeligt igennem.

Tredje sats er en brat kontrast til det forudgående melodiske eventyr. Et iørefaldende og markant tema præsenteres unisont i strygerne, som var der lagt op til bal og bondedans i den nærmeste landsby. På samme måde som første sats er den præget af en spontan, musikantisk glæde. Selv om Schubert her ikke har brugt satsbetegnelsen "scherzo", er det tydeligt, at det er den Beethovenske "scherzo", som for Schubert har været forlægget.

Ligesom Beethovens Septet indeholder Oktetten også en variationsats. Fjerde sats' tema, som er basis for de efterfølgende variationer, er hentet fra en duet i Schuberts eget syngespil "Die Freunde von Salamanka". Førsteviolinen præsenterer temaet, og i de syv variationer får de øvrige instrumenter som klarinet, horn og cello lov til at komme til orde som melodiførende instrument.

Femte sats er en menuet i et tilbagelænet roligt tempo.

Oktettens sjette og sidste sats bringer de kontraster, som har ligget latent i hele værket, frem i hovedrollen. I sidste sats' langsomme indledning ligger celloen og kontrabassen dramatisk som en truende mørk kraft under det øvrige ensemble med en tremolo-tone, som veksler voldsomt mellem pianissimo og fortissimo. Indledningen står i mol, men efter en generalpause skifter satsen fuldstændig karakter med et frisk og swingende dur-tema i førsteviolinen, mens celloen akkompagnerer pizzicato som en næsten jazzende walkingbas. Indledningens mørke skygge vender i satsens afslutning tilbage men dog kun for en kort bemærkning, hvorefter hele værket slutter af med dur-temaet i kanon mellem strygere og blæsere, som bygger op til en heftig, accelererende afslutning.

*Programnoter: Bjarne Mørch Jensen
(forkortet og redigeret)*